

Patkó Károly (1895-1941)

Ádám és Éva, 1920

Olaj, vászon, 130x115 cm
Jelezve balra fent: Patkó

Provenienca:

- A kép 1922-ben a Belvederében rendezett kiállításon Schwarz Jenő építész tulajdonaként szerepelt, a gyűjtő közvetlenül a művésztől vásárolhatta. Több mint hetven esztendő lappangás után, az 1990-es évek közepén bukkant fel újra a műkereskedelemben.

Kiállítás:

- Patkó Károly festőművész és Schönbauer Henrik szobrászművész gyűjteményes kiállítása. Belvedere, 1922. február 19 - március 5., katalógus: 2.
- Antik Interiőr '95. II. Magyarországi Régiség Kiállítás és Vásár. Néprajzi Múzeum, 1995. november 30 - december 3.
- Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918-1928. Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2001. szeptember 27 - 2002. január 27. katalógus: 9.

Reprodukálva:

- Antik Interiőr '95. II. Magyarországi Régiség Kiállítás és Vásár. (katalógus) Partner's Studio BudaPest, 1995, 32. oldal
- Zwiczk András (szerk.): Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918-1928. (katalógus) Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2001, 84. oldal
- Martos Gábor: Kétféle filozófia egyensúlya. Jankovich-Besán Dénes az új Kulturális Örökségvédelmi Hivatal egyes feladatairól. Népszava, 2001. december 29, 12. oldal
- K.M.: Látogatásban Kiállításkritika, Élet és Tudomány, 2002/2. január 11, 57. oldal
- Bajkay Éva: Árkádia-keresés. Szőnyi István és köre 1918-1928 című kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában. Új Művészet, XII/1. 2002. január, 7. oldal

Kikiáltási ár: 26 000 000 Ft/€101 961

Városmajor utca 36.

Az első világháború után színre lépő művésznemzedék három tagja, Korb Erzsébet, Aba-Novák Vilmos és Patkó Károly kisebb művészközösséget alkotva dolgozott 1919-20 folyamán Berény Róbert elhagyott Városmajor utcai műtermében. Szimbolikusnak is tekinthető ez a "műteremfoglalás", hiszen a Tanácsköztársaság bukása után emigráló Berény, az egykori Nyolcak művészcsoporthoz egyik legjelentősebb mesterének szellemi öröksége, illetve a tízes évek avantgárd alkotóinak - elsősorban Uitz Béla, Nemes Lampérth József és Kmetty János - modern kiállításokról, folyóiratokból ismert klasszicizáló alkotásai igen inspirálóan hatottak a fiatalokra. Ebben az időszakban hasonló formai és kompozicionális problémák foglalkoztatták őket, kísérletezéseik elsődleges tárgyává az emberi testek váltak. Aba-Novák és Korb hagyatékában egyaránt nagyobb grafikai anyag maradt fenn, feltehetően Patkó esetében is több tanulmány, kisebb-nagyobb vázlat előzte meg a kubisztikus felépítésű figurákból összeállított, általában bibliai-mitológiai témájú aktfestményeket.

Kiállítás a Belvederében

Patkó első nagyobb szabású kiállítására az 1920-as évek egyik progresszív kiállítóhelyén, a Fónagy Béla által vezetett Váci utcai Belvederében, közvetlenül Kmetty János és Csorba Géza tárlata után került sor 1922 februárjában. 1919-21 között készült alkotásai közül 24 festményt és 38 rajzot mutattak be, néhány önarcképet és portrét, több tájképet, a tárlat gerincét azonban az aktkompozíciók és tanulmányok alkották. „A monumentális hatású festményeken a szoborszerűen modellált alakok játsszák a főszerepet, az emberi test márványsimóságára csiszolt felülete nemcsak az antik szobrászat mintáira utal vissza, hanem a fiatalok pár évvel korábbi munkáira is... (...) Patkó kompozíciói a reneszánsz művészet hatásáról tanúskodnak (pl. Luca Signorelli) az «alakokat azonban és a részletformákat a kubizmus recipéje szerint bontotta meg».” (Zwiczl 2001. 84. oldal) Patkó már korábban is szeretne volna bemutatni új alkotásait, azonban a képünk hátoldalán lévő cédulán szereplő, tervezett külföldi tárlat feltehetően nem valósult meg. Az 1920-ban készült *Ádám és Éva* kétségtelenül a bemutatott kollekció legfontosabb darabja volt - a katalógus szerint már ekkor Schwarz Jenő építész tulajdonában -, feltehetően a Belvederében került először a nyilvánosság elé.

A korszak egyik főműve - "Ádám és Éva"

Az 1920-as évek klasszicizáló művészetét, Szőnyi István és körének festészetét és grafikai munkáit bemutató reprezentatív kiállítást 2001 őszén rendezték meg a Magyar Nemzeti Galériában. A tárlat látogatóit a bejáratnál szemközti falon Patkó Károly korai kompozíciói, a *Tavaszi*, és kiemelt helyen, mintegy a korszak egyik emblemikus alkotásaként az *Ádám és Éva* fogadták Aba-Novák monumentális aktfestményeinek társaságában. Patkó korai periódusának legjelentősebb alkotását „egy szimmetrikus kompozíció keretén belül egymást kiegészítő ellentétek kettősségére építi fel: a háttal ábrázolt, barnás bőrszínű Ádám tiltakozó-elutasító mozdulata a szemből látható, sápadt fehérségű Éva almát leszakító-nyújtó mozdulatára reagál” - állapította meg Zwiczl András a kiállítás katalógusában. „Patkó képén a fa tengelye választja el a két figurát, akik - az idilli mitológiai történettel szemben - egy drámai történet főszereplői. A bűnbeesés modern ikonográfiájú változatairól a századforduló óta eltűnt a Sátán kísértő kígyója, egyedül az alma utal a bibliai eseményre. A tudás fájának megformálása feltűnő hasonlóságot mutat az emberi testekével, földre támaszkodó gyökerei, törzsének a térdhajlat ék alakú törését idéző formája antropomorf képzeteket kelt. A két figura közötti kontrasztot a háttér is fokozza. Ádám mögött napsütötte felhők gomolyognak, Éva mögött a sötétkékbe boruló ég a közelegről vihar-előszelét sejteti.” (Zwiczl 2001. 83. oldal)

A "ultramarin láz"

Tárgyilagosság, kissé rideg atmoszféra, kékes-zöldes tónusban tartott, csaknem monokróm színvilág a jellemzője Patkó több 1920 folyamán készült alkotásának. Az *Ádám és Éva* mellett ide sorolhatjuk a korábban szintén sokáig lappangó, ma magántulajdonban őrzött *Tavaszi*, a *Hátakat*, illetve egy szép csendéletét (*Csendélet két drapériával*). A művész pályájának korai periódusában készített "kék" festményei nem teljesen egyedülállóak, párhuzamait az előző évtizedben született alkotások között kereshetjük. Bár a neoklasszicizmus és az 1910-es évek avantgárdjának közvetlen kapcsolatait még nem tárta fel teljes körűen a kutatás, Patkó munkái a Fiatalok csoportjából elsősorban Kmetty János, míg a Pécsi Művészkörből Gábor Jenő, illetve Molnár Farkas festményeivel vethetők össze. Kmetty 1915-18 között készült, hasonlóan hideg tónusú, plasztikus formaképzésű aktkompozícióit és csendéleteit (*Női akt*, 1918 körül, Magyar Nemzeti Galéria *Két álló női akt drapériával*, 1918 körül, Ferenczy Múzeum, Szentendre) - melyek feltehetően nem voltak ismeretlenek a klasszicizáló fiatalok számára sem - közvetlen előzményként értékelhetjük, míg Gábor Jenő saját meghatározása szerint a korszak "ultramarin lázá"-ban készült önarcképei, aktábrázolásai (*Kompozíció*, 1919, magántulajdon *Orpheus*, 1920 körül, Magyar Nemzeti Galéria) és a később építészként alkotó Molnár alkotásai Patkó festményeivel szinte egy időben készültek.

Zsákovics Ferenc

